

СЕКЦІЯ 7. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

СТУПІНЬ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ЯК ЗАГРОЗИ ДЕРЖАВНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Андросович Л. Г.

науковий співробітник

*Міжвідомчого науково-дослідного центру
проблем боротьби з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України
м. Київ, Україна*

В сучасних умовах особливої актуальності набуває питання забезпечення національної безпеки України і особливо в частині протидії організованій злочинності у фінансовій системі зважаючи на ступінь її суспільної небезпеки. Це також пов'язано з тим, що організована злочинність в даній сфері характеризується високим рівнем своєї майстерності формування, розподілу, перерозподілу й використання фондів грошових коштів (фінансових ресурсів) державив своїх цілях.

Необхідно зазначити, що суспільна небезпека кримінального правопорушення – обов'язкова ознака злочину, що розкриває його соціальну сутність. Об'єктивна властивість злочинного діяння заподіювати істотну шкоду (матеріальну – майнову чи фізичну; нематеріальну – політичну, організаційну, моральну) або створювати реальну загрозу її заподіяння суб'єктам суспільних відносин [1, с. 876].

Загалом організована злочинність у фінансовій системі становить велику суспільну небезпеку для економіки будь-якої держави, оскільки вона характеризується складністю, підступністю, латентністю, поширеністю та різноманітністю своєї злочинної діяльності, головна мета яких отримання максимального прибутку. Істотно відрізняється від загальної злочинності в цілому, хоча органічно пов'язана з нею через багато соціальних явищ.

Важливою особливістю організованої злочинності у фінансовій системі є те, що вона, з одного боку, нерідко виходить за традиційні кордони і долучається у сфери, криміналізація яких створює серйозну

загрозу для міжнародної стабільності та безпеки, а з іншого боку проникає у світові тіньові фінансові процеси. Замість розрізаних дрібних кримінальних угруповань поступово з'являються професійні організовані групи та злочинні спільноти, які мають міжрегіональні та міждержавні зв'язки, налагоджені канали легалізації та збуту викраденого.

У сучасних умовах організована злочинність у фінансовій системі зливається з легальним бізнесом, використовує зв'язки з органами влади на найвищому рівні, опановує фінансові та промислові структури.

На нашу думку, ефективна система протидії створенню злочинних організацій у фінансовій системі не можлива без використання достовірних даних про її сучасний стан.

Так, із даних статистичних звітів Офісу Генерального прокурора, у продовж 2018, 2019, 2020, 2021 років зареєстровано 172 251 тис. кримінальних правопорушень учинених організованими групами та злочинними організаціями. Зокрема, у 2021 році державними органами, які здійснюють правоохоронну діяльність (Прокуратура, Служба безпеки України, Національна поліція, Бюро економічної безпеки та інші), було викрито 712 осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у складі ОЗГ, що перевищує показник за 2018–2020 роки (у 2020 році – 356, у 2019 році – 293, у 2018 – 288) [2].

Вище наведене свідчить про високий ступінь суспільної небезпеки даного негативного соціального явища, що зумовлюється розміром завданої шкоди, способом вчинення кримінального правопорушення, місцем, обстановкою та стадіями їх вчинення, формою вини, мотивом і метою, а також ознаками, що характеризують саме організовану злочинність у фінансовій системі.

В той же час, ступінь суспільної небезпеки підвищується залежно від кваліфікуючих її ознак. Іншими словами, категорія «суспільна небезпека» може бути охарактеризована не лише універсальною ознакою «заподіяння шкоди», а й багатьма іншими ознаками, що містяться в нормах кримінальних законів.

Найбільшими відмінностями характеризуються ознаки безпосередніх об'єктів кримінальних правопорушень: проти особи, у сфері економіки, проти суспільної безпеки, проти держави. Кожна група суспільних відносин, на яку зазіхають організовані злочинні угруповання завдають їй шкоди, включена до системи життєдіяльності суспільства, функціонування його управлінських, економічних відносин. Кожна система піддається у своїй деформації того чи іншого ступеня. Очевидно, що ступінь деформації різко зростає, якщо злочинний вплив має організований, значною мірою скоординований

характер. За такої постановки проблеми є підстави констатувати ознаку суспільної небезпеки.

Досліджуючи політичні, соціальні, правові, моральні, соціально-психологічні аспекти організованої злочинності у фінансовій системі та практики боротьби з нею, можливим є фіксація механізму прояву цього виду злочинності, встановлення наявності шкідливих наслідків та особливостей, це зокрема:

- одночасне заподіяння шкоди багатьом різномірним групам суспільних відносин: у сфері економіки та фінансів, управління та правоохоронної діяльності (наприклад, при вчиненні фінансових афер за участю співробітників державних структур, правоохоронних органів, які піддалися до корупції);

- обумовлену фактором організованості особливо кваліфіковану підготовку всіх супутніх кримінальних правопорушень (наприклад, пов'язаних із знищенням доказів, заволодінням зброєю, використання для досягнення злочинних цілей спеціально підготовлених злочинців-професіоналів);

- включення до злочинної діяльності значного кола осіб, починаючи від антисуспільних елементів і закінчуючи управліннями, керівниками та відповідальними працівниками правоохоронних органів;

- породження нових видів протиправного збагачення: онлайн гральний бізнес (інтернет казино, лото), цифрова валюта;

- координатія діяльності злочинних угруповань в складі: «злочинців у законі», «авторитетів», організаторів, посередників, охоронців тощо.

Отже, розроблення заходів протидії та запобігання організованій злочинності у фінансовій системі повинні здійснюватись з урахуванням особливостей цього виду злочинності, специфіки суспільно небезпечної поведінки та її шкідливих наслідків.

Щоб протистояти даному негативному соціальному явищу та оцінити криміногенну обстановку боротьби з організованою злочинністю у фінансовій системі державою вже було прийнято декілька заходів протидії. Радою національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року було ухвалено «Стратегію національної безпеки України» [3], серед найактуальніших у середньостроковій перспективі загроз названо боротьбу з поширенням організованої злочинності. Основними завданнями сектору безпеки було визначено боротьбу з корупцією та організованою злочинністю у сфері управління та економіки.

Також Президент України Володимир Зеленський підписав Указ № 347/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України

на період до 2025 року», де основними викликами та загрозами у сфері фінансової безпеки названо: високий рівень «тінізації» економіки; поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, вчиненими в організованих формах [4]. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. схвалено «Стратегію боротьби з організованою злочинністю» [5].

Вище наведені стратегічні документи є важливими, оскільки організована злочинність протягом останніх десятиліть все ще залишається однією з найбільших загроз для політичного та економічного розвитку нашої країни. Україна, яка знаходиться в стані суспільно-політичних трансформацій, з кожним разом все більше потерпає від її негативних впливів.

Звичайно, всі елементи структури суспільної небезпеки організованої злочинності у фінансовій системі наділені особливостями системи відносин, що існує в її середовищі: моральне придушення членів спільнот; підкуп та залякування представників держапарату; залучення для виконання функцій контролю найбільш жорстоких злочинців, часто рецидивістів з великим досвідом, набутим у злочинних угрупованнях, у тому числі у місцях позбавлення волі.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що боротьба з організованою злочинністю у фінансовій системі з метою забезпечення суспільної безпеки має бути комплексною, орієнтованою на її припинення не лише засобами кримінально-правового впливу, а й за допомогою використання механізмів протидії основним джерелам злочинних доходів, а також шляхом формування в українській державі стійкого негативного ставлення до зазначених діянь.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. думка, 2007. 1020 с.
2. Статистична інформація Офісу Генерального прокурора. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114143&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 15.02.22).
3. Про Стратегію національної безпеки України. Указ президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
4. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Указ Президента № 347/2021 від 11 серпня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>
5. Стратегія боротьби з організованою злочинністю: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80>